

חקלאות עברית

חידון ליום העצמאות

1. **עמיר** בתנ"ך הוא:

- א. צמרת האילן
- ב. מילה נרדפת לעומר
- ג. פעולת איסוף העומרים
- ד. שם פרטי

2. **אָפֶר** הוא:

- א. צורה אחרת של אָפֶר
- ב. אדמה מפוררת
- ג. שילוב בין אבק ועפר
- ד. אחו

3. **נִיר** במקורות אינו:

- א. שטח פתוח
- ב. שדה שנחרש
- ג. תלם מעובד
- ד. חריש

4. **עֵידִית** היא:

- א. הגבול שעדיו השדה מגיע
- ב. אדמה משובחת
- ג. אדמה גרועה
- ד. שטח בבעלות החקלאי

5. מניין לנו **חקלאות**?

- א. חקל הוא שדה בארמית
- ב. חֶלְקָה בשיכול אותיות
- ג. מקורה במילה פרסית

6. איזו מילה אינה מעולם

החקלאות?

- א. גְדָרָה
- ב. עֲזָקָה
- ג. עֲרָבָה
- ד. שְׂדֵמָה
- ה. שְׂדֵפָה

7. איזו מילה אינה מחלה

של צמחים?

- א. גְחִלּוֹן
- ב. מְקַמֶּקֶת
- ג. פְּקֵלֶת
- ד. חֶלְגִלְגָּה

8. איזה מושג אינו חקלאי?

- א. גִּפִּיר
- ב. גְרִיד
- ג. מְרִישׁ
- ד. עֲדִיר

9. אילו עוד מילים במשקל הזה

הקשורות לחקלאות?

10. מה ההפך של **אָפִיל**?

- א. בְּפִיר
- ב. לְקִישׁ
- ג. מְאִיר
- ד. מְבַחַר

11. באיזה ביטוי **בר**

הוא תבואה?

- א. בר לבב
- ב. צמח בר
- ג. לשבור בר
- ד. בר סמכא

12. איזו מילה אינה מן

המקרא?

- א. בוסתן
- ב. גינה
- ג. כרם
- ד. מטע
- ה. מקֶשֶׁה
- ו. פרדס
- ז. שדה

13. איזו מילה אינה קיימת?

- א. חֶרְמֶשֶׁת
- ב. מְבַצֵּרָה
- ג. מגוב
- ד. מְגֵרֹפִית
- ה. אֶסְפֵּת

14. איזו פעולה אינה

פעולה חקלאית?

- א. סיקול
- ב. תיחוח
- ג. הוֹבְרָה
- ד. לחיכה

חקלאות עברית

תשובות והרחבות

1. **עמיר** בתנ"ך הוא **מילה נרדפת לעומר** ('אגודת שיבולים').
למשל: "העגלה המלאה לה **עמיר**" (עמוס ב, יג), "כי קבצם כעמיר גרנה" (מיכה ד, יב). בלשון חז"ל עמיר הוא לא רק של חיטה ושעורה אלא גם של גידולים אחרים כגון תלתן. צמרת האילן היא **אמיר** (באל"ף). בימינו **עמיר** וגם **אמיר** משמשים שמות פרטיים ושמות משפחה.

2. **אפר** הוא **אחו**.
המילה אפר מקורה בספרות חז"ל, למשל: "ואלו הן מדבריות [בהמות בר] – כל שרועות באפר ואינן נכנסות ביישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים" (בבלי שבת מה ע"ב). בעברית החדשה 'אפר' משמש בטקסטים ספרותיים, למשל: "באפרים אין קץ / אדם עולה הסתו" (יורם טהרלב, "זר של נרקיסים").

3. **ניר** במקורות אינו **שטח פתוח**.
בירמיהו נאמר: "נירו לכם **ניר** ואל תזרעו אל קוצים" (ד, ג). למילה ניתנו כמה פירושים: שדה חרוש, שדה שנועד לחרישה, תלם שנחרש, פעולת החריש.
בספרות חז"ל מבחינים בין שלושה סוגי שדות: **בור** (שדה לא מעובד), **ניר** (שדה חרוש), **זרע** (שדה זרוע).

4. **עידית** היא אדמה משובחת.
ההפך מעידית הוא זיבורית (אדמה גרועה). בעברית החדשה הורחבה המשמעות של צמד המילים: עידית מציינת דבר בעל ערך גבוה, וזיבורית – דבר חסר ערך.

5. המילה **חקלאות** מקורה במילה הארמית חקל (=שדה).
בארמית של התלמוד חקלי או חקלאי הוא 'איש שדה', ומכאן גם השם המופשט חקלאות. הכנסת המילה לעברית מיוחסת לדוד ילין.

6. המילה **ערבה** אינה מעולם החקלאות.
בלשון חז"ל **ערבה** היא קערה גדולה ללוש בה את הבצק וגם גיגית או שוקת. **גדרה** היא שטח מגודר לצאן; **עזקה** היא שדה שעדרו אותו; **שדמה** היא שדה תבואה או כרם; **שדפה** היא תבואה שלקתה בשידפון (מכת יובש).

7. **חלגלוגה** אינה מחלת צמחים אלא שם של צמח.
חלגלוגות נזכרות בספרות חז"ל, והן מזוהות עם הצמח רגלה.
גחלון הוא מחלת צמחים שבה נוצר בפרי פצע כהה הדומה לפחם או לגחלת.
מקמקת היא מחלת צמחים התוקפת נבטים וצמחים צעירים וגורמת לריקבונם.
פקלת פוגעת בגזע העץ וגורמת לו להתקלף. השם בא בעקבות הפועל פקל בלשון חז"ל שמשמעו 'התקלף', ואינו אלא שיכול אותיות של קלף.

חקלאות עברית

תשובות והרחבות

8. מושג שאינו חקלאי הוא **מריש**.

מריש משמעו קורת עץ. שאר המילים קשורות לחקלאות, ומקורן בלשון חז"ל: **גפיר** – עונת הגיפור (איבוך עצים בגפרית נגד מזיקים); **גרד** – עונת היובש או אדמה יבשה; **עדיר** – פעולת העידור.

9. מילים נוספות במשקל פעיל הקשורות לחקלאות:

פעולות חקלאיות: אסיף, בציר, גדיד, חריש, מסיק, נכיש (מלאכת הניכוש), קטיף, קציר. מילים נוספות: אביב, גדיש, חציר, לליב (תקופת לבלוב הצמחים בשדה), לקיש (עונת הזריעה המאוחרת), נטיש (ענף, זמורה), סחיש (ספיח של ספיח), ספיח (תבואה הצומחת מעצמה – מזרעים שנפלו), עמיר, פתיח (תלמים פתוחים).

10. ההפך של **אפיל** הוא **בכיר**.

אפיל פירושו מאחר להבשיל, ככתוב "והחטה והכסמת לא נכו כי **אפילת** הנה" (שמות ט, לב), כלומר החיטה והכוסמת לא נפגעו מן הברד כי הן מאחרות להבשיל. לקיש הוא נרדף של **אפיל**; המילה קרובה למלקוש ומצויה בספרות חז"ל.

11. **בר** הוא תבואה בביטוי **לשבור בר**.

'לשבור בר' פירושו לקנות תבואה, כמסופר בספר בראשית: "ויַרְדּוּ אַחֵי יוֹסֵף עֶשְׂרֵה לְשֹׁבֵר בָּר מִמִּצְרַיִם" (מב, ב-ג). **בר לבב** הוא מי שלבו נקי וטהור. **צמח בר** הוא צמח הגדל בחוץ, בטבע (בר = חוץ בארמית).

בר סמכא הוא בעל סמכות (בר = בן בארמית).

12. המילה שאינה מן המקרא היא **בוסתן**.

בוסתן מקורה בפרסית, והיא מוכרת מן הארמית של התלמוד. שאר המילים מופיעות בתנ"ך: **גנה** וגם **גנה**: "אֶל גִּנַּת אֶגְזוֹ יִרְדְּתִי" (שיר השירים), "כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֵנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ" (ישעיהו); **כרם**: "וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כְּרָם"; **מטע**: "לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ מֵעֲרֵגוֹת מִטְעָה" (יחזקאל); **מקשה** (שדה קישואים ושאר דלועים): "וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסִכְּהַ בְּכָרֶם כְּמִלוֹנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה" (ישעיהו); **פרדס**: "עֲשִׂיתִי לִי גִנּוֹת וּפְרָדִסִּים וְנִטְעֵתִי בָהֶם עֵץ כָּל פְּרִי" (קהלת); **שדה**: "אֲלֹכָה נָא הַשְׂדֵּה וְאַלְקָטָה בַּשְּׂבָלִים" (רות).

13. המילה **אספת** אינה קיימת (בינתיים).

שאר המילים מופיעות בספרות העברית ובמילונים: **חרמשת** מובאת במילון אבן-שושן במשמעות 'חרמש קטן'; **מבצרה** היא מעין מזמרה לבציר ענבים; **מגוב** הוא כלי חקלאי ידני או מכני לגיבוב קש וכדומה לערמה; **מגרופית** בלשון חז"ל היא מגרפה או את, ובימינו חלק במחרשה, הכנף שאליה מחוברת הסכין.

14. **לחיקה** אינה פעולה חקלאית.

לחיקה היא אכילת עשב מן האדמה, ככתוב "כְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשְּׂדֵּה" (במדבר כב, ד). המילים האחרות קשורות לחקלאות: **סיקול** הוא ניקוי שטח אדמה מאבנים ומסלעים. **בתיחוח** מפוררים את האדמה ומאווררים אותה. **הוכרה** היא הפיכת האדמה לאדמת בור, מתן מנוחה לאדמה כדי שתחזור להיות פורייה.